

دانشگاه علوم پزشکی تهران
دانشکده پرستاری مامایی

عنوان رساله:

طراحی و روانسنجی پرسشنامه سنجش عوامل شروع مصرف قلیان در زنان:
یک مطالعه ترکیبی اکتشافی متوالی

رساله دکتری بهداشت باروری

استاد راهنما: دکتر اعظم بحیرایی - دکتر سیدرضا مجد زاده

استاد مشاور: دکتر عباس عبادی - دکتر رویا کلشادی

دانشجو: شیرین شهبازی صیقلده

سال ۱۳۹۳

چکیده:

زمینه: در حال حاضر مصرف قلیان در میان زنان، بعنوان جانشینی برای سیگار، مطلوبیت زیادی پیدا کرده است. در زنان ایرانی، مصرف قلیان شایعترین روش استفاده از دخانیات است. درک علل شروع و تداوم مصرف دخانیات و همچنین درک تفاوت این علل در دو جنس زن و مرد توسط سازمان بهداشت جهانی از اولویت های عمده اعلام شده است. اما هنوز در ایران مطالعه ای که به اکتشاف علل شروع مصرف قلیان در زنان بپردازد، انجام نشده است و پرسشنامه ای برای سنجش این عوامل وجود ندارد. این مطالعه به هدف شناسایی عوامل مرتبط با شروع مصرف قلیان در زنان و سپس طراحی و روانسنجی پرسشنامه سنجش عوامل شروع مصرف قلیان در زنان، انجام شده است.

روش پژوهش: این مطالعه یک مطالعه ترکیبی اکتشافی متوالی است که شامل دو مرحله کیفی و کمی است. مطالعه در تهران در طی سالهای ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۳ انجام شده است. در مرحله اول مطالعه، یعنی بخش کیفی، با ۳۶ زن مصرف کننده قلیان مصاحبه های نیمه ساختار یافته عمیق انجام شد و علل شروع مصرف قلیان از تجربیات آنها استخراج شد. سپس براساس یافته های کیفی، در مرحله دوم مطالعه، یعنی بخش کمی، پرسشنامه ای برای سنجش عوامل شروع مصرف قلیان در زنان طراحی شد و ویژگی های روانسنجی آن با کمک ۳۲۳ زن مصرف کننده قلیان مورد بررسی قرار گرفت.

یافته ها: از داده های مرحله کیفی مطالعه سه درون مایه شامل نگرش مثبت نسبت به قلیان، تسهیل کننده های خانوادگی اجتماعی و جذابیت های حسی قلیان، استخراج شدند. در مرحله کمی، بعد از انجام تحلیل عاملی اکتشافی مشخص شد که ۶ عامل برای تبیین سازه عاملی عوامل شروع مصرف قلیان در زنان، کافی است. این عاملها عبارتند از: جلب نظر و همراهی با دیگران، نیاز به تفریح و آرامش، مصرف قلیان در خانواده و اقوام، در دسترس بودن، کنجکاوی و داشتن نگرش مثبت نسبت به قلیان. روایی محتوا، روایی سازه و پایایی پرسشنامه رضایت بخش بود.

نتیجه گیری: در طی این مطالعه ترکیبی اکتشافی، علل شروع مصرف قلیان در زنان شناسایی شده و پرسشنامه ای برای سنجش این عوامل طراحی شده است. بنظر می رسد این پرسشنامه از روایی و پایایی مناسبی برخوردار است اما برای ارزیابی قابلیت کاربرد آن در موقعیت های فرهنگی دیگر، نیاز به تحقیقات بیشتری وجود دارد.

واژه های کلیدی: قلیان، دخانیات، زنان، پرسشنامه، مطالعه ترکیبی

Tehran University of Medical Sciences
School of Nursing and Midwifery

Development and Psychometric Evaluation of a Questionnaire to Measure Factors Related to Hookah Smoking Initiation among Women: A Sequential Exploratory Mixed Methods Design

**Thesis Submitted in Partial Fulfillment of Requirement for Ph.D.
Reproductive Health**

By: Shirin Shahbazi Sighaldehy

**Supervisors:
Dr Azam Baheiraei
Dr Seyed Reza Majdzadeh**

**Counselors:
Dr Abbas Ebadi
Prof. Roya Kelishadi**

September 2014

Abstract

Background: Hookah smoking has recently emerged as a popular alternative to cigarette smoking particularly among young adults and women. In Iranian women, the use of hookah is the most common method of tobacco smoking. The aims of this study were to: develop the “Hookah Smoking Initiation Questionnaire for Women”; and, determine the psychometric properties of the questionnaire.

Methods: This was a sequential exploratory mixed methods design including two qualitative and quantitative phases. The study was conducted during 2012 to 2014 in Tehran, Iran. In the qualitative part, a sample of 36 Tehranian women participated in deep semi-structured interviews in order to develop a preliminary item pool. Consequently, in the quantitative part, psychometric properties of the questionnaire were determined using 323 women with history of hookah smoking.

Findings: from Qualitative data three themes emerged including, positive attitudes toward hookah; family and social facilitators; and sensory characteristics of hookah. The exploratory factor analysis indicated that the questionnaire could best be explained by six factors: *To draw the attention of the others; Need to have fun and relax; Hookah smoking in the family; Availability; Curiosity and Having a positive attitude towards hookah.* The construct and content validity, and the reliability of the scale were found to be satisfactory.

Conclusion: The results revealed the “Hookah Smoking Initiation Questionnaire” to be a psychometrically valid and reliable tool for evaluating hookah smoking initiation determinants. However, future research is needed to refine the questionnaire and to assess its applicability in different cultural settings.

Key words: Ghelyan, Tobacco, Women, Questionnaire, Mixed methods